

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (druga izba)

z dnia 31 maja 2018 r. *

Odesłanie prejudycjalne – Ochrona konsumentów – Nieuczciwe warunki w umowach konsumenckich – Dyrektywa 93/13/EWG – Artykuł 7 ust. 1 – Umowy o kredyt denominowane w walucie obcej – Przepisy krajowe przewidujące szczególne wymogi proceduralne dla zaskarżenia nieuczciwego charakteru – Zasada równoważności – Karta praw podstawowych Unii Europejskiej – Artykuł 47 – Prawo do skutecznej ochrony sądowej

W sprawie C-483/16

mającej za przedmiot wnioszek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Fővárosi Törvényszék (sąd okręgowy dla miasta stołecznego Budapeszt, Węgry) postanowieniem z dnia 29 sierpnia 2016 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 6 września 2016 r., w postępowaniu:

Zsolt Sziber

przeciwko

ERSTE Bank Hungary Zrt.,

przy udziale:

Móniki Szeder,

TRYBUNAŁ (druga izba),

w składzie: M. Ilešič, prezes izby, A. Rosas, C. Toader, A. Prechal (sprawozdawca) i E. Jarašiūnas, sędziowie,

rzecznik generalny: N. Wahl,

sekretarz: I. Illéssy, administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 24 października 2017 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu ERSTE Bank Hungary Zrt. przez T. Kendego i P. Sonnevendego, ügyvédek,
- w imieniu rządu fińskiego przez M.Z. Fehéra, działającego w charakterze pełnomocnika,

* Język postępowania: węgierski.

– w imieniu Komisji Europejskiej przez A. Cleenewerck de Crayencour i A. Tokára, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 16 stycznia 2018 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 169 TFUE, art. 20, 21, 38 i 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „kartą”), art. 7 ust. 1 i 2 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29) w związku z art. 8 tej dyrektywy, a także motywu 47 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz.U. 2008, L 133, s. 66, sprostowania: Dz.U. 2009, L 207, s. 14; Dz.U. 2010, L 199, s. 40; Dz.U. 2011, L 234, s. 46; Dz.U. 2015, L 36, s. 15).
- 2 Wniosek ten został przedstawiony w ramach postępowania toczącego się pomiędzy Zsoltem Sziberem a ERSTE Bank Hungary Zrt. (zwanym dalej „ERSTE Bank”) w przedmiocie powództwa o stwierdzenie nieuczciwego charakteru niektórych warunków znajdujących się w zawartej w celu nabycia mieszkania umowie kredytu, uruchomionego i spłacanego w forintach węgierskich (HUF), lecz denominowanego we frankach szwajcarskich (CHF) na podstawie kursu wymiany obowiązującego w dniu płatności.

Ramy prawne

Prawo Unii

Dyrektywa 87/102/EWG

- 3 Zgodnie z art. 2 ust. 1 lit. a) dyrektywy Rady 87/102/EWG z dnia 22 grudnia 1986 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących kredytu konsumenckiego (Dz.U. 1987, L 42, s. 48) dyrektywa ta nie znajduje zastosowania do umów kredytu lub umów przyrzeczenia kredytu przeznaczonego przede wszystkim na sfinansowanie nabycia lub utrzymania prawa własności nieruchomości gruntowej lub istniejącego lub planowanego budynku.

Dyrektywa 93/13

- 4 Motyw dwudziesty czwarty dyrektywy 93/13 stanowi:

„[...] sądy i organy administracyjne państw członkowskich muszą mieć do swojej dyspozycji stosowne i skuteczne środki zapobiegające stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich”.

- 5 Artykuł 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 stanowi:

„Państwa członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków”.

6 Zgodnie z art. 7 ust. 1 tej dyrektywy:

„Zarówno w interesie konsumentów, jak i konkurentów, państwa członkowskie zapewnią stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców i dostawców z konsumentami”.

Dyrektywa 2008/48

7 Artykuł 2 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2008/48 stanowi:

„Niniejszej dyrektywy nie stosuje się do:

a) umów o kredyt, który zabezpieczony jest hipoteką lub innym porównywalnym zabezpieczeniem na nieruchomości powszechnie stosowanym w państwie członkowskim lub który zabezpieczony jest prawem związanym z nieruchomością”.

Prawo węgierskie

Były kodeks cywilny

8 Paragraf 239/A ust. 1 A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (ustawy IV z 1959 r. kodeks cywilny), w wersji obowiązującej do dnia 14 marca 2014 r. (zwanej dalej „byłym kodeksem cywilnym”), stanowił:

„Strony mogą wnieść pozew o stwierdzenie nieważności umowy lub niektórych postanowień umowy (nieważność części umowy), bez wnoszenia przy tym o zastosowanie skutków związanych z taką nieważnością”.

Kodeks cywilny

9 Zgodnie z paragrafem 6:108 A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (ustawy nr V z 2013 r. kodeks cywilny), obowiązującej od dnia 15 marca 2014 r. (zwanej dalej „kodeksem cywilnym”):

„(1) Żadne prawo nie może być oparte na nieważnej umowie, nie można też żądać wykonania takiej umowy. Skutki prawne nieważności są określone przez sąd na wniosek jednej ze stron w granicach przedawnienia i nabycia prawa własności przez zasiedzenie.

(2) Jedna ze stron może wnieść do sądu o stwierdzenie nieważności umowy lub niektórych jej postanowień (nieważność części umowy) bez wnoszenia przy tym o zastosowanie skutków związanych z taką nieważnością.

(3) Sąd może rozstrzygnąć w przedmiocie skutków prawnych nieważności odchodząc od żądań stron, niemniej jednak nie może on zastosować rozstrzygnięcia, któremu sprzeciwiają się obydwie strony”.

Ustawa DH 1

- 10 Zgodnie z § 1 ust. 1 Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény [ustawy XXXVIII z 2014 r. regulującej niektóre kwestie związane z orzeczeniem wydanym przez Kúria (sąd najwyższy, Węgry) w celu ujednoczenia prawa dotyczącego umów kredytu zawieranych przez instytucje finansowe z konsumentami, zwanej dalej „ustawą DH1”]:

„Niniejsza ustawa ma zastosowanie do umów kredytu zawartych z konsumentami pomiędzy dniem 1 maja 2004 r. a datą wejścia w życie niniejszej ustawy. Dla celów niniejszej ustawy przez umowy kredytu zawierane z konsumentami należy rozumieć umowy kredytu, pożyczki lub umowę leasingu finansowego, dla których podstawą jest waluta obca (zawarte w walucie obcej lub przyznane w walucie obcej i spłacane w HUF) lub HUF, zawarte pomiędzy instytucją finansową a konsumentem, jeżeli obejmują one standardowe warunki umowy lub jakiegokolwiek warunki, które nie były indywidualnie negocjowane, zawierające klauzule, o których mowa w § 3 ust. 1 lub § 4 ust. 1”.

- 11 Paragraf 3 ust. 1 i 2 ustawy DH 1 stanowi:

(1) W umowach kredytu zawieranych z konsumentem nieważny jest – z wyjątkiem warunków umownych negocjowanych indywidualnie – warunek, na podstawie którego instytucja kredytowa przy uruchomieniu środków przeznaczonych na nabycie rzeczy będącej przedmiotem kredytu lub leasingu postanawia zastosować kurs kupna, a przy spłacie – kurs sprzedaży lub kurs wymiany odmienny od kursu ustalonego przy uruchomieniu środków.

(2) Warunek dotknięty nieważnością na podstawie ust. 1 jest zastępowany – z zastrzeżeniem przepisów ust. 3 – przez postanowienie przewidujące stosowanie zarówno w odniesieniu do uruchomienia środków, jak i do ich spłaty (w tym spłaty rat i wszystkich kosztów, opłat i prowizji ustalonych w walucie obcej), urzędowego kursu wymiany ustalony przez Magyar Nemzeti Bank [narodowy bank węgierski] dla danej waluty obcej”.

- 12 Paragraf 4 wspomnianej ustawy stanowi:

„(1) W przypadku umów kredytu zawieranych z konsumentami przewidujących możliwość jednostronnej zmiany umowy za nieuczciwe uważa się warunki takiej umowy – z wyjątkiem warunków negocjowanych indywidualnie – umożliwiające jednostronne zwiększenie odsetek lub jednostronne zwiększenie opłat i prowizji.

(2) Warunek umowny, o którym mowa w ust. 1, jest nieważny, jeżeli instytucja kredytowa nie wytoczyła [...] powództwa przed sądem cywilnym lub jeżeli sąd oddalił powództwo lub umorzył postępowanie, chyba że w wypadku warunku umownego można wszcząć postępowanie sądowe [...], ale postępowanie nie zostało wszczęte lub zostało wszczęte, lecz sąd nie stwierdził nieważności warunku umownego na podstawie ust. 2a.

(2a) Warunek umowny, o którym mowa w ust. 1, jest nieważny, jeżeli sąd stwierdził jego nieważność na podstawie ustawy szczególnej o rozliczaniu rachunków w postępowaniu sądowym wszczętym z powództwa organu nadzoru w interesie publicznym.

(3) W wypadkach, o których mowa w ust. 2 i 2a, instytucja kredytowa powinna dokonać rozliczania rachunków z konsumentem na zasadach określonych w ustawie szczególnej”.

Ustawa DH 2

- 13 Zgodnie z § 37 A Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. Törvény [ustawy nr XL z 2014 r. o zasadach stosowanych do rozliczania rachunków przewidzianych w ustawie XXXVIII z 2014 r., regulującej niektóre kwestie związane z orzeczeniem wydanym przez Kúria (sąd najwyższy) w celu ujednoczenia prawa dotyczącego umów kredytu zawieranych przez instytucje kredytowe z konsumentami i o niektórych innych przepisach, zwanej dalej „ustawą DH2”]:

„(1) W odniesieniu do umów objętych zakresem stosowania niniejszej ustawy strona może żądać, aby sąd stwierdził nieważność umowy lub niektórych jej postanowień (zwaną dalej »nieważnością części umowy«) – niezależnie od podstaw unieważnienia – jedynie w sytuacji, gdy żąda także określenia skutków prawnych nieważności, a mianowicie stwierdzenia, że umowa jest ważna lub że wywołuje skutki prawne do dnia wydania orzeczenia. W braku takiego żądania i w sytuacji gdy wezwano stronę do konwalidacji powództwa, z czego strona nie skorzystała, sąd nie może rozpatrzyć sprawy co do istoty. W wypadku gdy strona wnosi do sądu o określenie skutków prawnych nieważności lub nieważności części umowy, powinna ona także wskazać, jaki skutek prawny powinien zastosować sąd. W odniesieniu do stosowania skutków prawnych strona powinna przedstawić wyraźne, wyrażone liczbowo żądanie, obejmujące także rozliczanie rachunków pomiędzy stronami.

(2) Biorąc pod uwagę postanowienia ust. 1, w odniesieniu do umów objętych zakresem stosowania niniejszej ustawy należy na podstawie § 239/A ust. 1 byłego kodeksu cywilnego lub na podstawie § 6:108 ust. 2 kodeksu cywilnego odrzucić powództwo jako niedopuszczalne, bez konieczności wzywania stron, lub umorzyć zawisłe postępowanie wszczęte w celu unieważnienia lub stwierdzenia częściowej nieważności umowy, pod warunkiem że spełnione są wymogi przewidziane niniejszą ustawą. Nie ma podstaw do odrzucenia powództwa jako niedopuszczalnego bez konieczności wzywania stron lub do umorzenia postępowania, w sytuacji gdy strona oprócz żądania unieważnienia lub stwierdzenia nieważności części umowy przedstawiła inne żądanie w tym samym postępowaniu; w takim wypadku należy uznać, że nie podtrzymuje ona żądania unieważnienia umowy. Należy postąpić w ten sposób także w postępowaniach ponownie podjętych w następstwie zawieszenia.

(3) Jeżeli w zawisłym postępowaniu nie ma już podstaw do odrzucenia powództwa jako niedopuszczalnego bez konieczności wzywania stron, należy umorzyć postępowanie, w sytuacji gdy strona w swym powództwie (lub ewentualnie w powództwie wzajemnym) w terminie 30 dni od doręczenia wezwania do konwalidacji powództwa skierowanego przez sąd nie żąda określenia skutków prawnych nieważności lub nieważności części umowy i nie wskazuje skutków prawnych, których zastosowania żąda. Nie ma podstaw do umorzenia postępowania, w sytuacji gdy strona oprócz żądania stwierdzenia nieważności lub stwierdzenia nieważności części umowy przedstawiła inne żądanie w tym samym postępowaniu; w takim wypadku należy uznać, że nie podtrzymuje ona żądania stwierdzenia nieważności umowy”.

- 14 Paragraf 37/A ust. 1 ustawy DH2 stanowi:

„Sąd przy określaniu skutków prawnych nieważności, opierając się na danych ze sprawdzonego rozliczenia rachunków, o którym mowa w §38 ust. 6 – ustala obowiązek zapłaty przez strony na podstawie przepisów o rozliczaniu rachunków przewidzianych w niniejszej ustawie”.

15 Paragraf 38 ust. 6 wspomnianej ustawy stanowi:

„Rozliczenie rachunków uznaje się za sprawdzone, jeżeli:

- a) w terminie przewidzianym w niniejszej ustawie konsument nie złożył zażalenia do instytucji finansowej w celu zakwestionowania dokonanego rozliczania rachunków lub nie złożył zażalenia, podnosząc, że instytucja finansowa nie dokonała dotyczącego go rozliczania rachunków;
- b) w terminie przewidzianym w niniejszej ustawie konsument nie wszczął postępowania przed organem pojedynczym w dziedzinie finansów;
- c) w terminie przewidzianym w niniejszej ustawie konsument lub instytucja finansowa nie wszczęła postępowania pozasądowego, o którym mowa w § 23 ust. 1, lub postępowania sądowego, o którym mowa w § 23 ust. 2;
- d) decyzja kończąca postępowanie pozasądowe, o którym mowa w § 23 ust. 1, wszczęte przez konsumenta lub instytucję finansową, lub orzeczenie kończące postępowanie sądowe, o którym mowa w § 23 ust. 2, z powództwa konsumenta lub instytucji finansowej, stały się ostateczne”.

Ustawa DH 3

16 Na podstawie § 3 ust. 1 az egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 2014. évi LXXVII. törvény (ustawy LXXVII z 2014 r. o uregulowaniu kwestii związanych ze zmianą waluty, w której są denominowane umowy kredytu zawierane z konsumentami, i z przepisami dotyczącymi odsetek, zwanej dalej „ustawą DH 3”):

„Umowa kredytu zawierana z konsumentami jest zmieniana z mocy samego prawa zgodnie z postanowieniami niniejszej ustawy”.

17 Paragraf 10 ustawy DH3 stanowi:

„Instytucja finansowa będąca wierzycielem z tytułu umowy kredytu hipotecznego w walucie obcej lub w oparciu o walutę obcą ma obowiązek, najpóźniej do czasu wykonania swojego zobowiązania do rozliczenia rachunków na podstawie ustawy [DH 2], przeliczenia całego długu istniejącego na podstawie umowy kredytu hipotecznego w walucie obcej lub wynikającego z takiej umowy, w wysokości ustalonej na podstawie rozliczenia rachunków dokonanego zgodnie z ustawą [DH 2] – wraz z odsetkami, opłatami, prowizjami i kosztami fakturowanymi w walucie obcej – na wierzytelność w HUF, przyjmując z dwóch wartości:

- a) średniego kursu wymiany waluty obcej urzędowo ustalonego przez narodowy bank węgierski w okresie od dnia 16 czerwca 2014 r. do 7 listopada 2014 r. i
- b) kursu wymiany walut urzędowo ustalonego przez narodowy bank węgierski w dniu 7 listopada 2014 r.,

tę, która jest najkorzystniejsza dla konsumenta w odnośnym dniu (zwanego dalej »przeliczeniem na HUF«).

18 Paragraf 15/A wspomnianej ustawy przewiduje:

„(1) W zawisłych postępowaniach wszczętych w celu stwierdzenia nieważności zawartej z konsumentem umowy kredytu (lub stwierdzenia nieważności jej części) lub w celu określenia skutków prawnych nieważności należy stosować ustaloną niniejszą ustawą zasadę dotyczące przeliczania na HUF także do kwoty długu konsumenta wynikającego z umowy kredytu w walucie obcej lub z umowy kredytu opartej na walucie obcej, ustalonej na podstawie rozliczenia rachunków dokonanego zgodnie z [ustawą DH 2].

(2) Kwota spłat dokonanych przez konsumenta do dnia wydania orzeczenia zmniejsza kwotę wierzytelności konsumenta ustalonej w HUF w odnośnym dniu w celu dokonania rozliczenia rachunków.

(3) W wypadku gdy zawarta z konsumentem umowa kredytu zostanie uznana za ważną, należy ustalić zgodnie z niniejszą ustawą szczególne umowne prawa i obowiązki stron wynikające z rozliczenia rachunków dokonanego zgodnie z [ustawą DH 2]”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

19 W dniu 7 maja 2008 r. Z. Sziber, jako dłużnik, i Mónika Szeder, jako współdłużniczka, zawarli umowę kredytu z ERSTE Bank w celu nabycia mieszkania, który był wyrażony w CHF, zaś uruchomiony oraz spłacany w HUF. Omawiana umowa kredytu została zawarta w CHF na podstawie kursu wymiany z tego dnia i dołączona została do niej umowa gwarancji hipotecznej na nieruchomości. Wspomniana umowa kredytu zawierała warunki ustanawiające, po pierwsze, różnicę pomiędzy kursem wymiany mającym zastosowanie do uruchomienia kredytu i kursem wymiany mającym zastosowanie do jego zwrotu, odpowiednio, kursem zakupu zastosowanym przez ERSTE Bank i kursem sprzedaży stosowanym przez niego (zwaną dalej „różnicą kursu wymiany”), oraz po drugie, opcję jednostronnej zmiany odsetek, opłat i kosztów na korzyść ERSTE Bank, która pozwalała mu na zwiększenie odsetek, opłat i kosztów (zwaną dalej „opcją jednostronnej zmiany”).

20 W pozwie Z. Sziber wniósł do sądu odsyłającego tytułem głównym o stwierdzenie nieważności omawianej umowy kredytu, ponieważ, po pierwsze, jej przedmiotem było świadczenie niemożliwe, gdyż nie zawierała ona ani kwoty poszczególnych miesięcznych rat, ani kwoty odnośnego pożyczonego kapitału i odsetek, a także gdyż niemożliwe było zapłacenie kwoty w walucie obcej na rachunek kredytu w HUF, po drugie, umowa nie określała kursu stosowanego do przeliczenia, oraz po trzecie, ERSTE Bank nie spełnił wymogu stosownej oceny kredytu pod względem wypłacalności kredytobiorcy z uwzględnieniem w szczególności ryzyka zmiany kursu. Ponadto konsument nie jest w stanie ocenić zakresu ryzyka zmiany, gdyż nie posiada on jasnych i zrozumiałych informacji.

21 Pomocniczo Z. Sziber wnosi do Fővárosi Törvényszék (sądu dla miasta stołecznego Budapeszt, Węgry) o stwierdzenie nieważności niektórych warunków umownych. Jego zdaniem, po pierwsze, warunek znajdujący się w pkt VII.2 omawianej umowy kredytu jest nieuczciwy, ponieważ konsument nie był w stanie ocenić ryzyka zmiany kursu wymiany, gdyż posiadane przez niego informacje nie były ani jasne, ani zrozumiałe. Po drugie, warunek znajdujący się w pkt VIII.13 tej umowy jest nieuczciwy, ponieważ zezwala on na to, aby komunikat bankowy został dołączony do wspomnianej umowy, co przyznaje ERSTE Bank prawo do jej uzupełnienia, naruszając równowagę umowną pomiędzy stronami. Po trzecie, pkt II.1 omawianej umowy kredytu, dotyczący ustalania rat miesięcznych na podstawie danych znajdujących się w komunikacie bankowym, pkt III.2 tej umowy, dotyczący stopy odsetek oraz zmiennego sposobu ich obliczania, a także pkt III.3 wspomnianej umowy, przewidujący prawo do zwiększenia odsetek, mają nieuczciwy charakter.

- 22 Sąd odsyłający wskazał Z. Sziberowi, że powinien on dokonać konwalidacji swojego pozwu w szczególności w świetle § 37 ustawy DH 2 poprzez określenie, po pierwsze, skutku prawnego, jaki zamierza uzyskać w razie ewentualnego stwierdzenia nieważności omawianej umowy kredytu, oraz po drugie, poprzez uzupełnienie rozliczenia rachunku, o którym mowa w § 38 ust. 6 ustawy DH 2, w celu określenia kwot, jakie uznaje za zapłacone w wyniku ewentualnie nieuczciwych warunków innych niż uwzględnione już w ramach wspomnianego rozliczenia rachunku, to znaczy warunków, o których mowa w § 3 i 4 ustaw DH 1.
- 23 Sąd odsyłający wskazał, że choć Z. Sziber zmieniał wielokrotnie swój pozew, to jednak pomimo wezwania go do tego przez ów sąd, nie złożył on pisma zmieniającego pozew. Wspomniany sąd wskazuje, że z tego powodu należałoby co do zasady zakończyć postępowanie bez rozpoznawania sprawy co do istoty.
- 24 Niemniej jednak w odpowiedzi na pytanie zadane przez Trybunał sąd odsyłający wskazał, że spór nadal się przed nim toczy.
- 25 Sąd odsyłający zastanawia się, czy prawo Unii nie sprzeciwia się przepisom ustaw DH 1 i DH 2, na podstawie których, po pierwsze, dwa warunki zawierane w większości umów denominowanych w walucie obcej, to znaczy dotyczące różnicy kursu wymiany i opcji jednostronnej zmiany, są kwalifikowane jako nieuczciwe i instytucja finansowa jest zobowiązana do sporządzenia rozliczenia dotyczącego wspomnianych warunków, oraz po drugie, konsument jest zobowiązany do określenia skutków prawnych, jakie chciałby powiązać z nieważnością części lub całej odnośnej umowy kredytu, i do wyliczenia żądań w zakresie ewentualnie nieuczciwych warunków innych niż owe dwa warunki, podczas gdy kredytobiorcy, których umowy kredytu nie zostały wyrażone w walucie obcej, nie są zobowiązani do takiego doprecyzowania i wyliczenia.
- 26 Ponadto sąd odsyłający zauważa, że ci ostatni kredytobiorcy mogą wnieść o zastosowanie częstokroć korzystniejszego skutku prawnego nieważności, polegającego na przywróceniu sytuacji sprzed zawarcia odnośnej umowy kredytu, podczas gdy § 37 ustawy DH 2 wyklucza tę drogę w stosunku do umów kredytu objętych jego zakresem zastosowania.
- 27 W tych okolicznościach Fővárosi Törvényszék (sąd dla miasta stołecznego Budapeszt) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy następujące przepisy prawa Unii: art. [169] ust. 1 i 2 [TFUE] w związku z ust. 3 tego przepisu, art. 38 [karty], art. 7 ust. 1 i 2 [dyrektywy 93/13] w związku z art. 8 tej dyrektywy oraz motyw 47 [dyrektywy 2008/48], należy interpretować

w ten sposób, że wspomniane przepisy prawa Unii sprzeciwiają się uregulowaniu krajowemu, wyłączając tym samym jego zastosowanie, przewidującemu dodatkowe wymogi

ze szkodą dla strony postępowania (powoda lub pozwanego) będącej stroną umowy kredytu jako konsument, która w okresie od dnia 1 maja 2004 r. do dnia 26 lipca 2014 r. zawarła jako konsument umowę kredytu zawierającą nieuczciwy warunek umowny ustanawiający [opcję jednostronnej zmiany] lub nieuczciwe postanowienie umowne dotyczące [różnicy kursu wymiany],

z uwagi na to, że owe dodatkowe wymogi przewidują obowiązek, aby można było skutecznie powoływać się przed sądem na prawa związane z nieważnością wspomnianych umów zawieranych z konsumentami, złożenia pisma procesowego [w szczególności pozwu, pisma zmieniającego pozew lub pisma zawierającego zarzut nieważności podniesiony w odpowiedzi na pozew (przeciwko konsumentowi), pisma zmieniającego taki zarzut, pozwu wzajemnego lub jego zmiany], które, aby sąd mógł rozpoznawać pozew co do istoty, powinno obowiązkowo zawierać określoną treść,

podczas gdy strona postępowania, która zawarła umowę o kredyt nie jako konsument lub zawarła w tym samym okresie jako konsument umowę o kredyt nienależącą do wspomnianego rodzaju umów, nie jest zobowiązana do złożenia takiego pisma o określonej treści?

- 2) Niezależnie od tego, czy Trybunał udzieli odpowiedzi twierdzącej, czy przeczącej na [pytanie pierwsze], które zostało sformułowane w sposób bardziej ogólny niż niniejsze pytanie [drugie], czy przepisy prawa Unii [...] wymienione [w pytaniu pierwszym], należy interpretować w ten sposób, że – wykluczają one to, aby wobec strony postępowania, która zawarła umowę kredytu jako konsument, taką jak umowa, o której mowa [w pytaniu pierwszym], stosowane były [wymienione poniżej w lit. a)–c)] obowiązkowe wymogi dodatkowe:

- a) pismo procesowe [pозew, zmiana powództwa lub zarzut nieważności podniesiony przez pozwanego w odpowiedzi na pozew (przeciwko konsumentowi), zmiana tego zarzutu, pozew wzajemny lub zmiana tego pozwu], które w postępowaniu sądowym powinna złożyć strona postępowania (powód lub pozwany), która zawarła umowę o kredyt określoną [w pytaniu pierwszym] jako konsument, jest dopuszczalne i może zostać rozpoznane co do istoty tylko w sytuacji, gdy w takim piśmie procesowym

strona postępowania nie żąda wyłącznie, by sąd stwierdził nieważność części lub całości umowy o kredyt konsumencki określonej [w pytaniu pierwszym], ale żąda także, aby sąd zastosował skutki prawne nieważności całości umowy,

podczas gdy druga strona postępowania, która zawarła umowę o kredyt nie jako konsument lub zawarła w tym samym okresie jako konsument umowę o kredyt nienależącą do wspomnianego rodzaju umów, nie jest zobowiązana do złożenia takiego pisma procesowego o określonej treści?

- b) pismo procesowe [pозew, zmiana pozwu lub zarzut nieważności podniesiony przez pozwanego w odpowiedzi na pozew (przeciwko konsumentowi), zmiana tego zarzutu, pozew wzajemny lub zmiana tego pozwu], które w postępowaniu sądowym powinna złożyć strona postępowania (powód lub pozwany), która zawarła jako konsument umowę o kredyt określoną [w pytaniu pierwszym], jest dopuszczalne i może zostać zbadane co do istoty tylko w sytuacji, gdy w takim piśmie procesowym

strona postępowania nie żąda, by sąd oprócz stwierdzenia nieważności całej umowy o kredyt konsumencki określonej [w pytaniu pierwszym] zastosował wśród skutków prawnych nieważności całej umowy skutek polegający na przywróceniu sytuacji sprzed zawarcia umowy,

podczas gdy druga strona postępowania, która zawarła umowę o kredyt nie jako konsument lub zawarła w tym samym okresie jako konsument umowę o kredyt nienależącą do wspomnianego rodzaju umów, nie jest zobowiązana do złożenia takiego pisma procesowego o określonej treści?

- c) pismo procesowe [pозew, zmiana pozwu lub zarzut nieważności podniesiony przez pozwanego w odpowiedzi na pozew (przeciwko konsumentowi), zmiana tego zarzutu, pozew wzajemny lub zmiana tego pozwu], które w postępowaniu sądowym powinna złożyć strona postępowania (powód lub pozwany), która zawarła jako konsument umowę o kredyt określoną [w pytaniu pierwszym], jest dopuszczalne i może zostać zbadane co do istoty tylko w sytuacji, gdy takie pismo procesowe

obejmuje niezmiernie skomplikowane z matematycznego punktu widzenia rozliczenie dotyczące okresu od początku stosunku umownego do dnia złożenia pozwu (określone przez przepisy prawa krajowego), którego należy dokonać również z uwzględnieniem przepisów o przeliczeniu na HUF,

które to rozliczenie powinno zawierać szczegółowe wyliczenie, pozycja po pozycji, w sposób matematycznie sprawdzalny, i wykazywać wymagalne miesięczne raty przewidziane przez umowę, raty miesięczne spłacone przez powoda, wymagalne raty miesięczne ustalone bez uwzględnienia nieważnego postanowienia, a także różnicę pomiędzy tymi wartościami ze wskazaniem łącznej wysokości kwoty, którą strona, która zawarła umowę o kredyt określoną w [pytaniu pierwszym] jako konsument, jest jeszcze dłużna instytucji finansowej, lub ewentualnie wysokość kwoty nadpłaconej,

podczas gdy druga strona postępowania, która zawarła umowę o kredyt nie jako konsument lub zawarła w tym samym okresie jako konsument umowę o kredyt nienależącą do wspomnianego rodzaju umów, nie jest zobowiązana do złożenia pisma procesowego o w ten sposób określonej treści?

- 3) Czy przepisy prawa Unii wskazane [w pytaniu pierwszym] należy interpretować w ten sposób, że naruszenie takich przepisów poprzez ustalenie wyżej wskazanych [w pytaniach pierwszym i drugim] dodatkowych wymogów

stanowi jednocześnie naruszenie art. 20, 21 i 47 karty [...],

z uwzględnieniem również i tego, że na podstawie [pkt 23 wyroku z dnia 5 grudnia 2000 r., Guimont (C-448/98, EU:C:2000:663)], [pkt 28 wyroku z dnia 10 maja 2012 r., Duomo Gpa i in. (od C-357/10 do C-359/10, EU:C:2012:283)] oraz [pkt 39 postanowienia z dnia 3 lipca 2014 r., Tudoran (C-92/14, EU:C:2014:2051)] prawo Unii [...] w dziedzinie ochrony konsumentów powinno być stosowane przez sądy krajowe również w sytuacjach niemających transgranicznego charakteru, to znaczy w sytuacjach wyłącznie krajowych, czy też należy przyjąć, że mamy do czynienia z sytuacją transgraniczną na tej tylko podstawie, że umowy o kredyt określone w [pytaniu pierwszym] są »umowami o kredyt opartymi na walucie obcej«?».

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

Uwagi wstępne

- 28 Tytułem wstępu należy zauważyć, że ani dyrektywa 2008/48, którą przywołał sąd odsyłający w swoich pytaniach, ani poprzedzająca ją dyrektywa 87/102, która zgodnie z informacjami zawartymi w aktach sprawy jest właściwa *ratione temporis* z uwagi na okoliczności niniejszej sprawy, nie mają zastosowania do sprawy w postępowaniu głównym. W tym zakresie należy stwierdzić, po pierwsze, że art. 2 ust. 2 lit. a) pierwszej dyrektywy stanowi, że nie ma ona zastosowania do umów o kredyt, który zabezpieczony jest hipoteką lub innym porównywalnym zabezpieczeniem na nieruchomości powszechnie stosowanym w państwie członkowskim lub który zabezpieczony jest prawem związanym z nieruchomością, oraz po drugie, że art. 2 ust. 1 lit. a) drugiej dyrektywy przewiduje, że nie ma ona zastosowania do umów o kredyt przeznaczony przede wszystkim na sfinansowanie nabycia lub utrzymania prawa własności nieruchomości gruntowej lub istniejącego lub planowanego budynku. Tymczasem z postanowienia odsyłającego wyraźnie wynika, że umowa stanowiąca przedmiot postępowania głównego jest zabezpieczona hipoteką i została zawarta w celu nabycia mieszkania.
- 29 Z kolei dyrektywa 93/13 dotyczy nieuczciwych warunków umownych w umowach konsumenckich. W ten sposób ze względu na przedmiot sporu w postępowaniu głównym należy dokonać wykładni tej dyrektywy w związku z odpowiednimi przepisami karty, zwłaszcza jej art. 47, ustanawiającego prawo do skutecznej ochrony sądowej.

W przedmiocie pytań pierwszego i drugiego

- 30 Poprzez pytania pierwsze i drugie, które należy rozpatrzyć łącznie, sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy art. 7 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się on uregulowaniu krajowemu, które przewiduje szczegółowe wymogi proceduralne, takie jak sporne w postępowaniu głównym, dla pozwu złożonego przez konsumenta, który zawarł umowę o kredyt denominowany w walucie obcej, zawierając warunek dotyczący różnicy w kursie wymiany lub klauzulę dotyczącą opcji jednostronnej zmiany.
- 31 Na wstępie należy przypomnieć, że zgodnie z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 państwa członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków.
- 32 Jeżeli chodzi o skutki, jakie niesie stwierdzenie nieuczciwego charakteru postanowienia umowy wiążącej konsumenta z przedsiębiorcą, sądy krajowe są zobowiązane wyłącznie do zaniechania stosowania nieuczciwego warunku umownego, tak aby nie wywierał on wiążących skutków wobec konsumenta (zob. podobnie wyrok z dnia 21 stycznia 2015 r., Unicaja Banco i Caixabank, C-482/13, C-484/13, C-485/13 i C-487/13, EU:C:2015:21, pkt 28 i przytoczone tam orzecznictwo). Realizowany przez prawodawcę Unii w dyrektywie 93/13 cel polega bowiem na przywróceniu równowagi między stronami umowy, co do zasady przy jednoczesnym utrzymaniu w mocy umowy jako całości, a nie na wyeliminowaniu z obrotu wszystkich umów zawierających nieuczciwe warunki (zob. podobnie wyrok z dnia 15 marca 2012 r., Pereničová i Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, pkt 31).
- 33 Ponadto z art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 w związku z jej motywem dwudziestym czwartym wynika, że państwa członkowskie powinny czuwać nad tym, aby sądy i organy administracyjne dysponowały odpowiednimi i skutecznymi środkami w celu zapobiegania dalszemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez przedsiębiorców z konsumentami. W tym zakresie Trybunał przypomniał o charakterze i znaczeniu interesu, jakim jest ochrona konsumentów, którzy znajdują się na słabszej pozycji w stosunku do przedsiębiorców (zob. podobnie wyrok z dnia 21 grudnia 2016 r., Gutiérrez Naranjo i in., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, pkt 56 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 34 W tym zakresie Trybunał wyjaśnił również, że o ile do państw członkowskich należy określenie za pomocą prawa krajowego warunków, na jakich następuje stwierdzenie nieuczciwego charakteru warunku znajdującego się w umowie i na jakich następują konkretne skutki tego stwierdzenia, o tyle jednak takie stwierdzenie powinno umożliwić przywrócenie sytuacji prawnej i faktycznej, w jakiej konsument znajdowałby się w braku takiego nieuczciwego warunku, uzasadniając w szczególności prawo do zwrotu nienależnie nabytych ze szkodą dla konsumenta korzyści przez przedsiębiorcę w oparciu o wspomniany nieuczciwy warunek (wyrok z dnia 21 grudnia 2016 r., Gutiérrez Naranjo i in., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, pkt 66).
- 35 Choć Trybunał ustalił już w ten sposób wielokrotnie i z uwzględnieniem wymogów art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 ramy, w jakich których sąd krajowy powinien zapewnić ochronę praw, jakie konsumenci wywodzą z tej dyrektywy, to jednak prawdą jest również i to, że prawo Unii nie dokonało harmonizacji postępowań mających zastosowanie do oceny potencjalnie nieuczciwego charakteru warunku umownego, a zatem postępowania te należą do porządku krajowego państw członkowskich, pod warunkiem jednak, że nie będą one mniej korzystne niż te, które regulują sytuacje podobne podlegające prawu krajowemu (zasada równoważności), oraz że będą one przewidywały skuteczną ochronę sądową, taką jak przewidziana przez art. 47 karty (zob. wyrok z dnia 14 kwietnia 2016 r., Sales Sinués i Drame Ba, C-381/14 i C-385/14, EU:C:2016:252, pkt 32 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 36 To w świetle przywołanych powyżej zasad należy dokonać analizy pytań przedstawionych przez sąd odsyłający.
- 37 Jeżeli chodzi, po pierwsze, o ocenę przestrzegania zasady równoważności, to należy zauważyć, że w niniejszej sprawie zastosowanie mają szczególne zasady do grupy konsumentów, którzy zawarli z instytucją finansową w określonym okresie umowę o kredyt denominowaną w walucie obcej zawierającą warunki, o których mowa w § 3 ust. 1 lub § 4 ust. 1 ustawy DH 1, przy czym pierwszy z tych warunków należy uznać za nieuczciwy i nieważny według tych przepisów, podczas gdy domniemywa się nieuczciwość drugiego.
- 38 Na podstawie § 37 ust. 1 ustawy DH 2 konsument musi wystąpić w postępowaniu przed sądem skierowanym przeciwko umowie zawierającej dwa warunki przewidziane w § 3 ust. 1 i § 4 ust. 1 DH 1 z żądaniami, które mogą być dopuszczone i rozpatrywane co do istoty, wyłącznie jeżeli, po pierwsze, kredytobiorca wystąpi również o zastosowanie skutku prawnego nieważności, po drugie, nie wystąpił on o to, aby zastosowany został spośród skutków prawnych nieważności całej umowy skutek polegający na przywróceniu sytuacji sprzed zawarcia danej umowy, i po trzecie, kredytobiorca przedłożył rozliczenie rachunku zawierające kwoty wymagane w nieuczciwy sposób.
- 39 Zdaniem sądu odsyłającego owe trzy warunki nie mają zastosowania do pozwu dotyczącego umów o kredyt zawartych przez konsumentów, jeżeli nie zawierają one warunku dotyczącego różnicy kursowej lub opcji jednostronnej zmiany. Przepisy obowiązujące w tych przypadkach, w szczególności § 239/A ust. 1 byłego kodeksu cywilnego i § 6:108 kodeksu cywilnego, nie wymagają, aby powód wskazał skutki prawne, z jakimi, jak się domaga, sąd krajowy miałby powiązać ewentualną nieważność części lub całej danej umowy kredytu, ani aby wyliczył swoje żądania w formie rozliczenia rachunku, takiego jak wymagane przez sporne warunki.
- 40 Ponieważ zgodnie z prawem krajowym do konsumenta należy przestrzeganie szczególnych warunków w przypadku postępowania objętego § 37 ustawy DH 2, to aby było ono dopuszczalne i aby konsument mógł uzyskać orzeczenie co do istoty, sąd odsyłający wezwał konsumenta do uzupełnienia pozwu zgodnie z tym przepisem. Z kolei postępowanie mające zastosowanie do przypadków przewidzianych w punkcie poprzedzającym nie poddawało konsumenta takim wymogom.
- 41 W tym zakresie należy jednak podkreślić, że dla stwierdzenia, czy owe dwa postępowania regulują sytuacje podobne w rozumieniu orzecznictwa przytoczonego w pkt 35 niniejszego wyroku, wyłącznie do sądu krajowego, który bezpośrednio zna mające zastosowanie warunki proceduralne, należy ustalenie podobieństwa odnośnych pozwów pod kątem ich przedmiotu, podstawy i ich istotnych elementów (zob. podobnie wyrok z dnia 12 lutego 2015 r., Baczó i Vizsnyiczai, C-567/13, EU:C:2015:88, pkt 44 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 42 W tych okolicznościach, zakładając ustalenie ich podobieństwa, należy zbadać, czy warunki proceduralne pozwów opartych na dyrektywie 93/13, takich jak omawiane w postępowaniu głównym, są mniej korzystne niż warunki pozwów opartych wyłącznie na prawie krajowym.
- 43 Jak zasadniczo podniósł rzecznik generalny w pkt 47 opinii, nałożenie dodatkowych wymogów proceduralnych na konsumenta wywodzącego swoje prawa z prawa Unii samo w sobie nie oznacza, że wspomniane warunki proceduralne są dla niego mniej korzystne. Należy bowiem oceniać sytuację z uwzględnieniem miejsca odnośnych przepisów proceduralnych w obrębie całego odnośnego postępowania, przebiegu tego postępowania i szczególnych cech tych przepisów przed sądami krajowymi (zob. podobnie wyrok z dnia 27 czerwca 2013 r., Agroconsulting-04, C-93/12, EU:C:2013:432, pkt 38 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 44 W tym zakresie z treści samego § 3 ust. 1 i § 4 ust. 1 ustawy DH 1 wynika, że ustawodawca węgierski zakwalifikował jako nieuczciwe dwa rodzaje warunków zawartych w większości umów denominowanych w walucie obcej zawieranych pomiędzy konsumentem i przedsiębiorcą: jeden –

dotyczący różnicy kursu wymiany i drugi – zawierający opcję jednostronnej zmiany. Na podstawie wyjaśnień złożonych przez rząd węgierski w celu obliczenia przy zastosowaniu oficjalnego kursu wymiany ustalonego przez węgierski bank narodowy dla odpowiedniej waluty obcej nadwyżki płatności przez konsumenta w wyniku nieuczciwego charakteru owych warunków instytucja finansowa sporządza rozliczenie rachunku, które może zostać w odpowiednim wypadku zakwestionowane przez konsumenta.

- 45 Z akt sprawy przekazanych Trybunałowi wynika, że ponieważ duża liczba umów kredytu denominowanych w walucie obcej zawieranych z konsumentami na Węgrzech zawierała dwa warunki wymienione w poprzednim punkcie, ustawodawca krajowy, przyjmując w szczególności ustawę DH 2, dążył do skrócenia i uproszczenia postępowania toczącego się przed sądami krajowymi. W rzeczywistości bowiem w podobnych sprawach, które nie dotyczą praw wynikających z prawa Unii, stwierdzenie nieważności jednego lub kilku nieuczciwych warunków nie wystarczyłoby samo w sobie do ostatecznego rozstrzygnięcia sporu, ponieważ konieczne byłoby drugie postępowanie, jeżeli konsument chciałby, aby sąd krajowy określił konsekwencje prawne nieważności części lub całej umowy i ustalił ewentualnie nienależnie zapłacone kwoty.
- 46 Ponadto z § 38 ust. 6 ustawy DH 2 wynika, że rozliczenie rachunku sporządzone przez instytucję finansową powinno być ostateczne w zakresie, w jakim konsument go nie kwestionuje. Zgodnie z wyjaśnieniami przedstawionymi przez rząd węgierski w trakcie rozprawy to nie do konsumenta należy obliczenie nadwyżki płatności, z wyjątkiem przypadku, gdy powołuje się on na nieważność potencjalnie nieuczciwych warunków innych niż dwa warunki przewidziane w tej ustawie. W tym ostatnim przypadku do konsumenta należałoby określenie kwoty, którą uważa za niesłusznie zapłaconą w wyniku zastosowania owych innych warunków.
- 47 Tymczasem taki wymóg, który zdaniem węgierskiego rządu miałby być jedynie szczególnym wyrazem ogólnej zasady znajdującej zastosowanie w cywilnym prawie procesowym, zgodnie z którym roszczenie powinno być precyzyjne i wyliczone, nie wydaje się mniej korzystny niż zasady mające zastosowanie do podobnych pozwów opartych na prawie krajowym, czego ocena należy jednak do sądu odsyłającego.
- 48 W tych okolicznościach wymogi proceduralne sporne w postępowaniu głównym z uwagi na ich miejsce w systemie ustanowionym przez ustawodawcę węgierskiego, mające na celu rozstrzygnięcie w rozsądnym terminie bardzo dużej liczby sporów dotyczących umów o kredyt denominowany w walucie obcej i zawierających nieuczciwe warunki, nie mogą zostać co do zasady zakwalifikowane jako mniej korzystne niż warunki dotyczące podobnych pozwów, które nie dotyczą praw wynikających z prawa Unii. W związku z tym, z zastrzeżeniem weryfikacji, do której wzywa się sąd odsyłający, takie wymogi nie mogą zostać uznane za sprzeczne z zasadą równoważności.
- 49 Po drugie, jeżeli chodzi o zasadę skutecznej ochrony sądowej, to należy zauważyć, że obowiązek przewidziany przez państwa członkowskie warunków proceduralnych pozwalających na zapewnienie przestrzegania praw, jakie jednostki wywodzą z dyrektywy 93/13 przeciwko stosowaniu nieuczciwych warunków, oznacza wymóg skutecznej ochrony sądowej ustanowiony również w art. 47 karty. Ochrona ta powinna obowiązywać zarówno w odniesieniu do wyznaczenia sądów właściwych w przedmiocie rozpoznawania powództw wnoszonych na podstawie prawa Unii, jak i w odniesieniu do określenia zasad proceduralnych dotyczących takich powództw (zob. podobnie wyrok z dnia 17 lipca 2014 r., Sánchez Morcillo i Abril García, C-169/14, EU:C:2014:2099, pkt 35 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 50 Trybunał przyznał już bowiem, że ochrona konsumenta nie jest bezwarunkowa (wyrok z dnia 26 stycznia 2017 r., Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, pkt 47). W ten sposób okoliczność, iż dane szczególne postępowanie zawiera określone wymogi proceduralne, jakie powinien konsument spełnić w celu powoływania się na swoje prawa, nie oznacza jednak, że nie korzysta on ze skutecznej ochrony sądowej. O ile bowiem dyrektywa 93/13 w ramach sporów między przedsiębiorcą a konsumentem wymaga od niezależnego od stron umowy sądu krajowego rozstrzygającego takie

spory aktywnej postawy, o tyle poszanowanie zasady skutecznej ochrony sądowej nie sprzeciwia się co do zasady temu, aby sąd rozpoznający sprawę wezwał konsumenta do przedstawienia określonych dowodów na poparcie jego roszczeń (zob. podobnie wyrok z dnia 1 października 2015 r., ERSTE Bank Hungary, C-32/14, EU:C:2015:637, pkt 62).

- 51 O ile prawdą jest, że przepisy proceduralne sporne w postępowaniu głównym wymagają dodatkowego wysiłku od konsumenta, to jednak prawdą jest również i to, że w zakresie, w jakim owe przepisy mają na celu odciążenie systemu sądowego, stanowią one z powodu liczby odnośnych sporów odpowiedź na wyjątkową sytuację i realizują interes ogólny polegający na zapewnieniu prawidłowego administrowania wymiarem sprawiedliwości. Wspomniane przepisy jako takie mogą przeważać nad interesami jednostek (zob. podobnie wyrok z dnia 12 lutego 2015 r., Baczó i Vizsnyiczai, C-567/13, EU:C:2015:88, pkt 51 i przytoczone tam orzecznictwo), o ile nie wykraczają one poza to, co jest konieczne dla osiągnięcia ich celu.
- 52 W niniejszym przypadku z uwagi na cel odciążenia systemu sądowego nie wydaje się, co powinien jednak zweryfikować sąd odsyłający, aby przepisy, które nakazują konsumentowi przedstawienie określonego liczbowo roszczenia składającego się przynajmniej częściowo z już ustalonego przez odnośną instytucję finansową rozliczenia rachunku i określenia skutku prawnego, jakiego zastosowania domaga się od sądu krajowego w przypadku, gdy omawiana umowa kredytu lub niektóre jej warunki okażą się nieważne, były tak złożone i wiązały się z tak ciężkimi wymogami, że wywierałyby w sposób nieproporcjonalny wpływ na prawo konsumenta do skutecznej ochrony sądowej.
- 53 Ponadto, jeżeli chodzi o to, czy niemożność domagania się przez konsumenta od sądu przywrócenia sytuacji sprzed zawarcia spornej umowy o kredyt, ponieważ § 37 ustawy DH 2 przewiduje, że można żądać stwierdzenia nieważności umowy o kredyt przewidzianego przez ustawę DH 1 jedynie przy jednoczesnym wniesieniu o uznanie owej umowy za ważną lub wywołującą skutki do dnia wydania wyroku przez sąd krajowy, jest sprzeczna z prawem do skutecznej ochrony sądowej, to do sądu odsyłającego należy zbadanie, czy w takich okolicznościach można uznać zgodnie z orzecznictwem Trybunału, o którym mowa w pkt 34 niniejszego wyroku, że stwierdzenie nieuczciwego charakteru warunków zawartych w rzeczonyj umowie pozwala na przywrócenie sytuacji prawnej i faktycznej, w jakiej konsument znajdowałby się w braku owych nieuczciwych warunków, w szczególności w oparciu o prawo do zwrotu nienależnie uzyskanych przez przedsiębiorcę na podstawie wspomnianych nieuczciwych warunków korzyści, ze szkodą dla konsumenta.
- 54 W tym zakresie w odpowiedzi na pytania Trybunału ERSTE Bank i węgierski rząd oświadczyli w trakcie rozprawy, że konsument jest w stanie w trakcie szczególnego postępowania przewidzianego w § 37 ustawy DH 2 nie tylko zażądać zwrotu nienależnie zapłaconych kwot w wyniku zastosowania przez instytucję finansową dwóch określonych warunków przewidzianych w § 3 i 4 ustawy DH 1, ale również uzyskać naprawienie skutków wynikających z zastosowania wobec niego pozostałych ewentualnie nieuczciwych warunków. Jeżeli tak jest lub jeżeli istnieje inna skuteczna droga postępowania dostępna dla konsumenta, która pozwala mu na dochodzenie zwrotu nienależnie zapłaconych kwot z tytułu wspomnianych innych warunków, co winno zostać zweryfikowane przez sąd odsyłający, to zamierzona przez dyrektywę 93/13 skuteczność ochrony nie sprzeciwia się przepisom proceduralnym takim jak przepisy sporne w postępowaniu głównym.
- 55 Z uwagi na powyższe na pytania pierwsze i drugie trzeba odpowiedzieć, iż art. 7 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że nie sprzeciwia się on co do zasady uregulowaniu krajowemu, które przewiduje szczególne wymogi proceduralne, takie jak omawiane w postępowaniu głównym, dla pozwów wnoszonych przez konsumentów, którzy zawarli umowy kredytu denominowane w walucie obcej zawierające warunek dotyczący różnicy kursu wymiany lub warunek zawierający opcję jednostronnej zmiany, o ile stwierdzenie nieuczciwego charakteru warunków zawartych w takiej umowie zezwala na przywrócenie sytuacji prawnej i faktycznej, w jakiej konsument znajdowałby się w braku takich nieuczciwych warunków.

W przedmiocie pytania trzeciego

- 56 Poprzez pytanie trzecie sąd odsyłający zmierza w istocie do ustalenia, czy dyrektywę 93/13 należy interpretować w ten sposób, że ma ona zastosowanie również do sytuacji, które nie zawierają elementu transgranicznego.
- 57 W związku z tym trzeba przypomnieć, że zgodnie z dobrze utrwalonym orzecznictwem przepisy traktatu FUE o swobodach przepływu nie mają zastosowania w sytuacjach, w których wszystkie elementy ograniczają się do terytorium jednego państwa członkowskiego (zob. podobnie wyrok z dnia 15 listopada 2016 r., Ullens de Schooten, C-268/15, EU:C:2016:874, pkt 47 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 58 Niemniej jednak, jak podniósł rzecznik generalny w pkt 70 opinii, sprawa w postępowaniu głównym nie dotyczy przepisów traktatu o swobodach przepływu, lecz przepisów prawa Unii, które harmonizują w państwach członkowskich szczególną dziedzinę prawa Unii. W konsekwencji zasady znajdujące się we wspomnianym prawie mają zastosowanie niezależnie od czysto krajowego charakteru sytuacji rozpatrywanej w postępowaniu głównym.
- 59 Z powyższego wynika, iż dyrektywę 93/13 należy interpretować w ten sposób, że znajduje ona zastosowanie również do sytuacji, które nie zawierają elementu transgranicznego.

W przedmiocie kosztów

- 60 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (druga izba) orzeka, co następuje:

- 1) **Artykuł 7 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w ten sposób, że nie sprzeciwia się on co do zasady uregulowaniu krajowemu, które przewiduje szczególne wymogi proceduralne, takie jak omawiane w postępowaniu głównym, dla pozwów wnoszonych przez konsumentów, którzy zawarli umowy kredytu denominowane w walucie obcej zawierające warunek ustanawiający różnicę pomiędzy kursem wymiany mającym zastosowanie do uruchomienia kredytu i kursem wymiany mającym zastosowanie do jego zwrotu lub warunek ustanawiający opcję jednostronnej zmiany pozwalającą kredytodawcy na zwiększenie odsetek, opłat i kosztów, o ile stwierdzenie nieuczciwego charakteru warunków zawartych w takiej umowie zezwala na przywrócenie sytuacji prawnej i faktycznej, w jakiej konsument znajdowałby się w braku takich nieuczciwych warunków.**
- 2) **Dyrektywę 93/13 należy interpretować w ten sposób, że znajduje ona zastosowanie również do sytuacji, które nie zawierają elementu transgranicznego.**

Podpisy